

ISTORIČESKIJ ARHIV, SV. 1—6 ZA GOD. 1957.

(Moskva, Izd. Akademii nauk SSSR)

U šest svezaka ovog dvomjesečnika, koji vrlo uredno izlazi, a na ukupno blizu 1500 štampanih stranica, dat je vrlo obiman i zanimljiv materijal: građe, članaka, saopćenja, bilježaka, kritičkih osvrti, bibliografije i vijesti.

Razumljivo da u ovom godištu 1917. tematski dominiraju materijali u vezi s četrdesetom godišnjicom Velike Oktobarske revolucije. Broj i kvalitet takvih priloga kazuje nam da su se sovjetski arhivisti i historičari dobro i organizirano pripremali, kako bi što dostojnije i uspješnije obilježili tu veliku i značajnu obljetnicu.

Iz obilja nove i važne historijske građe, publicirane u rubrici »Dokumenty«, najvažnijoj rubrici svakog sveska, upozoravamo na slijedeću građu:

Novu građu o god. 1917., Oktobru i Lenjinu, donose N. I. Podvojski, *Borba za mir v nojabre 1917. g.* (5, 146—160); R. V. Serdnak i dr.— *Iz istorii Krasnoj gvardii Petrograda* (5, 119—145); V. E. Poleatov, *Iz istorii rabočego dviženija v Moskovskoj gubernii v 1917. g. mart-aprel'* (1, 79—106); M. B. Kejrim-Markus, *O položenii armii nakanune Oktjabrja* (6, 35—60); I. I. Zolin, *Protokoly Centralnogo komiteta Baltijskogo flota, avgust-oktjabr 1917. g.* (4, 37—70, i 5, 46—94); Institut marksizma-lenjinizma pri CK KPSS, *Novye dokumenty V. I. Lenina, postanovlenija SNK, zapiski, udostoverenija, oktjabr 1917. g. — janvar' 1918. g.* (5, 3—20); V. S. Dridzo, *Otzyvy N. K. Krupskoj na vospominanija i biografičeskie materialy o V. I. Lenine* (2, 24—40); Institut marksizma-lenjinizma pri CK KPSS, *Dve stat'y V. I. Lenina o narodnyh školah* (2, 3—6); Institut marksizma-lenjinizma pri CK KPSS, *Delegaty vtorogo Kongressa Kommuni-*

stičeskogo internacionala o V. I. Lenine (2, 7—23), i dr.

Dalje su vrlo zanimljivi materijali, za historiju međunarodnog radničkog pokreta, koje daju: V. R. Kopylov, *O međunarodnoj proletarskoj solidarnosti v zaščitu Sovjetskoj Rossii* (5, 161—181). s građom o akcijama radnika i komunističkih partija Rumunije, Poljske, Mađarske, Čehoslovačke, Njemačke (dok. br. 5. čuveni Libknechtov proglas radnicima i vojnicima Antante od 31. X. 1918.), Austrije, Engleske. USA i Bugarske, sve iz perioda 1918—1921. godine. Drugi je isto tako zanimljiv prilog A. A. Stručkova, *Internacional'nye gruppy RKP (b) i voinskie formirovanija v Sovetskoj Rossii, 1918—1920 g.* (4, 3—36). Od ukupno 32 dokumenata što ih objavljuje Stručkov za nas je osobito zanimljiv onaj pod br. 20, iz oktobra 1919. god., koji predstavlja »Referat jugoslavenske grupe RKP(b) o svojoj djelatnosti za mjesec septembar 1919. god.« (str. 23—24). U bilješci (str. 35) autor kaže da je: »Jugoslavenska grupa RKP(b) oformljena u martu 1918. godine. Grupa je izdavala tjednik »Svjetska revolucija«, brošure, apele, letke i proglase na srpskom, hrvatskom i slovenskom jeziku. Agitatori grupe djelovali su u Saratovu, Samari, Tambovu, Smolensku. Taškentu i drugim gradovima. U decembru 1918. god. u grupi je bilo 112 članova i 320 simpatizera. U Astrahanu, Caricinu, Saratovu, Samari i Černom Jaru postojala su odjeljenja i odredi crveno-armejaca — Jugoslavena.«

Oba su ova priloga doduše fragmenti građe, ali će historičarima svakako korisno poslužiti.

Za akcije međunarodnog kapitala i međunarodnog imperijalizma protiv

Rusije vrlo je zanimljiva građa koju daju: A. E. Ioffe, *Iz istorii rusko-amerikanskih finansovo-ekonomičeskih otnošenij v 1916—1917 gg.* (4, 101—121); V. A. Emec — V. V. Lebedev, *O privlečenii amerikanskogo kapitala v gornuju promyšlennost' Rossii* (3, 154—159), i V. A. Bojarskij, *Ob učastii anglijskih imperalistov v organizacii intervencii protiv Sovetskoj Rossii* (2, 65—84).

Osobitu pažnju privlači i građa iz Drugog svjetskog rata, koju su priredili N. F. Kjung — T. A. Illerickaja — B. G. Litvak, *Buhenvaľ'dskoe soprotivlenie* (4, 7—100, i 6, 82—110), s potresnim svjedočanstvima o grozotama nacističkih zločina u njemačkim koncentracionim logorima i organizaciji otpora sa strane zatvorenika-antifašista i ruskih ratnih zarobljenika.

Možemo još spomenuti da je od starije građe publicirao I. F. Kurdjukov, *Iz istorii rusko-kitajskih otnošenij, 1695—1720 gg* (3, 174—184); O. F. Sölovjev, *Iz istorii rusko-tailandskih otnošenij, konec XIX — načalo XX v.*, (6, 122—135), 111—130), a S. M. Troickij, *Iz istorii finansov v Rossii v seredine XVIII. v.* (2,

U rubrici »Dnevnik i vospominanija« također prevladavaju prilogi u vezi s Oktobrom i 40-godišnjicom 1917. god. Tako npr. jedna grupa autora daje *Vospominanija učastnikov Velikogo Oktjabrja* (5, 186—220); S. A. Zajakin, *Vstreči s V. I. Leninyem v 1917. g.* (2, 136—139); M. I. Muhtar — Londarskoj, *Boevaja družina Krasnoj gvardii Putilovskogo zavoda* (1, 205—212), i dr.

I u rubrici rasprave — članci (»Staty«) ima 2 priloga u vezi s Oktobrom. Prvi je redakcijski pregled »O publikacii istočnikov po istorii Oktjabr'skoj revoljucii« (5, 237—246). Tu se najprije navode sva ranija izdanja građe za historiju Oktobra, njihove dobre strane,

ali i slabosti; posebno u tom pravcu što nisu pripremljena po jednom općem i cjelovitom planu, te nisu ni mogla prikazati svu složenost i kompleksnost revolucionarnih zbivanja. Uz brojne posebne zbirke — zbornike, s građom općeg ili regionalnog karaktera, posebno se naglašava obim i vrijednost dokumenata publiciranih kroz 20 godišta poznatog časopisa »Krasnyj arhiv«, kao i dokumenata publiciranih u nizu drugih časopisa. Nadalje se u ovom članku pravilno ukazuje na slabosti, koje je od tridesetih godina unio staljinski »kult ličnosti«, a naročito se podvlači štetan utjecaj jednostranosti u tretiranju historijskih problema, pa i u odabiranju građe za publiciranje.

Prelazeći na izlaganje plana naučnokritičkog i sistematskog izdavanja dokumenata za historiju Oktobra, što se sada pokreće u SSSR-u, u članku se prije svega ističe značenje novopokrenute osnovne i jubilarne serije pod nazivom »Velikaja Oktjabr'skaja socijalističeskaja revoljucija«. Nju pokreću Historijski institut Akademije nauka SSSR-a, Glavna arhivska uprava i Institut marksizma-lenjinizma pri CK KPSS. Objavit će dokumente iz perioda februar 1917. god. — februar 1918. god., koristeći pri izboru sve važnije centralne, pokrajinske i lokalne arhive. U toj velikoj i reprezentativnoj naučnoj seriji, čiji će se svesci pojavljivati tokom niza godina, želi se dati svestranu i cjelovitu građu o pripremama i razvoju Oktobarske revolucije, koristeći i građu iz tabora protivnika revolucije.

Uz ovu osnovnu publikaciju spomenuta dva instituta pripremaju i posebno izdavanje dekreta sovjetske vlasti, od kojih će u prvom svesku biti obuhvaćeni oni iz razdoblja od oktobra 1917. — marta 1918. god.

Institut marksizma-lenjinizma spre-

ma dalje za publiciranje i prepisku CK S mjesnim partijskim organizacijama, iz perioda mart 1917. — mart 1918. godine, koja treba da osvijetli rukovođeću ulogu Partije u revoluciji.

Komisija za izdavanje diplomatskih dokumenata pri Ministarstvu inostranih poslova SSSR-a započinje publiciranjem serije dokumenata posvećene 40-godišnjici Oktobra. Prvi svezak s građom iz perioda oktobra 1917. — decembar 1918. god., pojavit će se uskoro s preko 600 dokumenata. I ova će serija nesumnjivo obradovati historičare širom svijeta.

Uz ove osnovne serije priprema se u SSSR-u i oko pedesetak zbornika s građom regionalnog karaktera, koji će dati detaljniji pregled revolucionarnih zbivanja u pojedinim pokrajinama i rejonima SSSR-a. U njima će biti korištena ne samo građa iz pokrajinskih i lokalnih arhiva, već i obilna mjesna revolucionarna štampa iz 1917—1918. godine.

U cjelokupnoj općoj bogatoj izdavačkoj djelatnosti glavna je težnja usmjerenja — kako se u članku naglašava — na potpunost i cjelovitost, pa time naučnu vrijednost, pripremanih serija i zbornika dokumenata, čemu treba da doprinese i kvalitet pripreme i obrade dokumenata za štampu, pa će to biti posebna briga udruženih napora sovjetskih historičara i arhivista.

Drugi je prilog dao N. R. Prokopenko, »*Central'nyj gosudarstvennyj arhiv Oktjabr'skoj revoljuciji i socialističeskogo stroitel'stva SSSR*« (CGAOR SSSR) (5, 247—258). Autor odmah u početku ističe da je CGAOR jedan od najvažnijih arhiva SSSR-a za građu sovjetske epohe, a da je svojom građom, uz Centralni partijski arhiv Instituta marksizma-lenjinizma pri CK KPSS, osnova za proučavanje priprema i razvoja Okto-

barske revolucije i socijalističke izgradnje SSSR-a. Nakon podataka o formiranju i organizaciji toga arhiva dat je (str. 248—256) pregled najvažnijih skupina arhivskih fondova i njihovog značenja i vrijednosti. Zatim se navodi kako se u CGAOR uz ogromne skupine arhivskog materijala sistematski kompletira i zbirka štampane arhivske građe, kao i naučno-informativna literatura o svim pitanjima političkog, kulturnog i ekonomskog života SSSR-a i po jedinim njegovih republika. CGAOR ima dalje i bogatu zbirku novina, letaka i plakata iz perioda 1917—1957 godine.

Građa iz ovog velikog arhiva intenzivno se koristi u naučne i praktične svrhe, a sam CGAOR je dosada izdao niz zbornika vrijedne historijske građe, od kojih autor neke navodi (str. 257—258). Korištenje građe u čitaonici mnogo je povećano nakon XX Kongresa KPSS, od kada je znatno proširen obim građe dostupne naučno-istraživačkom radu, pa se od 1954. do uključivo 1956. god. broj čitalaca potrostručio.

Jedan od glavnih zadataka radnog kolektiva CGAOR — kaže autor — predstavlja izrada takvog kataloga arhivskih fondova da se široki krugovi naučne javnosti što potpunije upoznaju sa sadržajem i bogatstvom toga arhiva. Potrebno je usavršiti i dopuniti stari katalog-vodič, jer je u periodu 1946—1957. ovaj arhiv preuzeo ogromne količine nove građe. Autor osobito naglašava zadaću arhivskih ustanova da izrade što potpunije i solidnije kataloge svojih fondova, pa zaključuje (str. 258): »Neophodno je potrebno da se objave i opisi i pregledi arhivskih fondova, najaktuelnijih i najvažnijih za istraživanje, a u kojima bi se pokazalo ne samo opći sadržaj jednog ili drugog fonda nego i sadržaj njegovih sastavnih dijelova, pa i sastav i sadržaj svake »arhivske jedi-

nice« fonda kao i sadržaj pojedinih osobito vrijednih dokumenta. Priprema i publiciranje takvih naučno-orijentacionih priručnika pomoći će zainteresiranim naučno-istraživačkim ustanovama i učenjacima da se temeljitije informiraju o sadržaju dokumentarnih bogatstava CGAOR i da ih svestrano iskoriste za svoje naučne i praktične ciljeve.« Ovakav zadatak i ovakvo usmjeravanje programa rada vrijedno je svakako pažnje. Mogli bismo ga primijeniti i na neke naše arhivske ustanove gdje ima arhivista (sa zvanjem naučnog suradnika), koji čak žele da nameću diskusiju o tome, da li je zadatak baš svakog arhiviste da mora vršiti i posao sređivanja i katalogiziranja građe!

Nadalje se u rubrici rasprave — članci mnogo tretira i problem načina publiciranja arhivske građe. Tri priloga govore o tome.

D. S. Lihačev, »K voprosu o rekonstrukcijah drevne-russkih tekstov« (6, 154—166), vrlo široko zahvata problematiku rekonstrukcije starih tekstova ulazeći u brojne načelne probleme »tekstologije«. Diskutirajući o nizu stavova koje je o rekonstrukciji iznio A. A. Zimin, u istom časopisu br. 6/1956. analizirajući konkretne primjere iz izdanja starih ruskih tekstova, a osvrćući se i na neke teze »zapadnoevropske tekstologije« (posebno na djelo Pasquali G., *Storia della tradizione e critica del testo*, 2a ed. Firenze 1952.), autor je iznio širok krug problema i teza, koje je nemoguće na ovom kratkom prostoru reproducirati. Bilo bi svakako od interesa da se netko od naših arhivista pozabavi ovom problematikom u vezi naših izdanja starih tekstova.

B. G. Litvak, »O nekotoryh priemah publikacii istočnikov statističeskogo karaktera« (2, 155—166), naglašava potrebu ozbiljne metodičke obrade ovoga pitanja, jer se u praksi publiciranja

statističkih izvora, radi specifičnosti njihova sadržaja i forme, ne mogu jednostavno primijeniti načela i tehnika fiksirana za objavljivanje običnih tekstova. Pod »izvorom statističkog karaktera« autor podrazumijeva ne samo brojčani materijal izražen tabelom, nego uopće dokumenat čiji je glavni sadržaj izražen brojkama. Ističe potrebu načela ekonomiziranja prostorom kod objavljivanja ove po obimu tako rekuć nepregledne građe, kod koje priređivač ne smije vidjeti tek u prostom kopiranju originala *jedini naučni* način njenog publiciranja. Duh i slovo takvih izvora mogu se egzaktno dati i odstupivši od prostog njihovog kopiranja. »Neophodno je — kaže autor — tražiti i naći, u svakom konkretnom slučaju, takve ekonomične načine izdavanja tabela, koji bi olakšali njihovu upotrebu, a ujedno sačuvali strukturu i sadržaj dokumenta. Baš u tome će se očitovati naučno a ne formalno-mehaničko pristupanje dokumentu sa strane priređivača-izdavača.« (str. 158) Analizom ove problematike za neke vrste statističkih izvora autor je upotpunio i konkretizirao svoja interesantna izlaganja.

T. V. Bataeva, »O peredače v izvlečenijah teksta dokumentov sovjetskoj epohi« (3, 199—208). I radi sastavljanja tematskih zbornika građe, a i općenito radi obima građe iz savremene epohe nameće se izdavanje te građe u izvadcima kao sistem a ne kao izuzetak. Autor navodi upute za taj rad što su ih sadržavala stara »Osnovnye pravila publikacii dokumentov Gosudarstvennogo arhivnogo fonda Sojuza SSR« (Moskva 1945), te nova »Pravila izdanija istoričeskikh dokumentov« (Moskva 1955). Pokazuje zatim čitav niz primjera kod kojih je izdavač međutim ispuštao bitne dijelove dokumenta mijenjajući time njegov smisao i značenje, te potrebu odlučne borbe protiv takvih postupaka, »Važno je sačuvati izvor od izvrtanja

smisla osigurati točnost njegove reprodukcije» (str. 206). To tim više, u zaključku ponavlja autor, što publiciranje savremene obilne građe u izvodima moramo praktimirati, jer time možemo dati nauči na raspoloženje više dokumenata »bez povećanja obima zbornika«.

Iz uže oblasti arhivistike ima u ovoj rubrici također tri zanimljiva članka.

T. G. Snytko, »O metodike sastavljanja putevoditelej po gosudarstvennym arhivam« (4, 193—204) ističe neophodnu potrebu izrade tih arhivskih vodiča kako bi se time samo iskorištavanje arhivskih materijala, u naučne i praktične svrhe, postalo još šire, bolje i potpunije. Za izradu takvih vodiča, kaže autor, postoje sada mnogo bolji uslovi nego ranije. »U arhivima više gotovo i nema fondova koji nisu evidentirani — registrirani.« (str. 193). Uz takvo stanje sovjetskih arhiva mogla je Glavna arhivska uprava da god. 1955. donese i instruktivno pismo »O pripremi za izdanie vodiča.«

Autor zatim iznosi mišljenje da svi arhivski vodiči moraju biti sastavljeni po jedinstvenim principima, te smatra da moraju imati ove sastavne dijelove: a) predgovor, b) karakteristike arhivskih fondova, i c) informativni aparat. Analizira detaljno te sastavne dijelove u svijetlu kritike vodiča nekih arhiva u SSSR-u, pa zaključuje ovim prijedlozima:

1. Svaki arhiv bi trebao smišljeno organizirati rad na izradi svog vodiča; povjeriti to najkvalificiranijim naučnim suradnicima; proučiti postojeće vodiče, sagledavši njihove pogriješke i nedostatke; angažirati na poslu redigiranja i historičare — istraživače; shemu i nacrt vodiča pretresti na zasjedanju arhivskog savjeta.

2. Predgovori bi morali biti unificirani, ukoliko to dozvoljavaju specifičnosti arhiva; trebali bi sadržavati informacije potrebne korisnicima vodiča, kao i

informacije koje će uticati na proširenje kruga korisnika arhivskih fondova.

3. Vodiči državnih arhiva moraju biti u maksimalnoj mogućoj mjeri *potpuni* t. j. moraju dati pregled *svih* fondova. Naučno i praktično značenje pojedinih fondova odredit će i obim i način njihova opisa.

4. Razradi sheme karakteristikâ pojedinih fondova treba posvetiti posebnu pažnju. Shema mora biti dobro smišljena, naučno osnovana i mora olakšati istraživačima korištenje vodiča. Ona mora počivati na osnovi podjele fondova po predmetno-funkcionalnom principu u vezi s principom hijerarhijskog odnosa ustanova i drugim principima.

5. Sastav karakteristika i redosljed njihovih sastavnih dijelova treba precizirati. Preporučuje se da se opis dopuni podacima o veličini, stanju i uređenju fonda. Ne treba tu dodavati bibliografiju. Historijske informacije o osnivaču fonda trebaju biti što kraće, ali ipak dovoljno informativne, da bi se istraživač mogao snaći u sastavu i strukturi fonda. Informativne historijske podatke najpažljivije provjeriti.

6. Najveću pažnju treba obratiti opisu (anotaciji) materijala jednog fonda. Neophodno je potrebna jezgrovitost opisa, ali ju ne treba ostvarivati tako da se skraćuju informacije o materijalu, a pogotovo ne treba zamjenjivati opisivanje nabranjem malog broja dijelova i pojedinih dokumenata fonda. Svi materijali stalno pohranjeni u fondu moraju se u opisu navesti. Za uspješno ostvarenje ove zadaće potrebno je da se najprije izvrši grupiranje materijala fonda i da se sastavi smišljena shema opisa koja bi s maksimalnom potpunosti obuhvatila sadržaj dokumenata fonda. Kao osnovu grupiranja treba prvenstveno uzeti predmetno-tematsko obilježje, jer ono osigurava najpotpuniji odraz sadržaja fonda, ali to

ne isključuje primjenu i drugih obilježja koja najbolje odgovaraju sastavu fonda. Netipične dijelove fonda posebno istaći.

7. Primjenu grupnih karakteristika treba ograničiti na mali krug bezuvjetno jednoobraznih i u naučno-historijskom smislu manje vrijednih fondova, uz uvjet da se opišu ne samo oni dokumenti koji su tipični za sve fondove date grupe, nego i pojedini sastavni dijelovi i dokumenti, koji se čuvaju u jednom ili u nekoliko fondova.

8. Svaki vodič mora da ima informativni aparat: indekse po imenima, predmetno-tematske i druge. Predmetno-tematski indeks treba razraditi prema interesu i potrebama istraživača.

I. A. Rubin, »K voprosu ob organizaciji fondirovanija dokumental'nyh materialov v voennyh arhivah« (3, 209—218). Autor razmatra pitanje »fondirovanija« (klasifikacije dokumentarnih materijala po fondovima) u svijetlu prakse dvaju glavnih sovjetskih vojnih arhiva t. j. Centralnog državnog arhiva Crvene armije i Arhiva Minist. obrane SSSR-a, zatim u svijetlu uputstava za taj rad i obzirom na neke rasprave — članke o tom problemu.

V. V. Maksakov, »Organizacija v SSSR arhivnyh fondov byvših častnovladel'českikh predprijatij i fondov ličnogo proišoždenija« (2, 140—154). Autor nadovezuje na tretiranje problema privatnih arhiva na III. Međ. kongresu arhivist u Firenzi, osvrće se na tamošnji referat R. Filangieria, na diskusiju sovjetskog delegata Hvostova, i postavlja si zadatak da u ovom članku pokaže kako je u sovjetskoj državi poslile pobjede Velike Oktobarske socijalističke revolucije ostvarena državna centralizacija arhivske zaštite, te svi dokumentarni materijali, koji pripadaju državi, a imaju naučno i praktično značenje, nezavisno od vremena njihova

postanka, sadržaja, tehnike i načina reprodukcije, sačinjavaju Državni arhivski fond SSSR-a. U taj fond, kaže autor (str. 141), ulaze »arhivski fondovi svih vladinih ustanova dorevolucionarne Rusije i sovjetske države, arhivski fondovi društvenih organizacija, bivših privatnovlasničkih poduzeća, a također i arhivski fondovi ličnog porijekla, koji su u smislu zakona potpali pod državnu raspoložbu.« Većina se tih fondova nalazi u državnim arhivima SSSR-a, a dijelom i u drugim državnim ustanovama za čuvanje dokumentarnih materijala kao što su: memorijalni instituti i muzeji, odjeljenja za rukopise naučnih biblioteka, i sl. Ta koncentracija u državnim ustanovama nije izvršena jednim državnim aktom, pa autor detaljnije opisuje kako je to tokom niza godina ostvarivano za pojedine vrste i skupine arhivskih fondova.

Dalje autor naglašava koliku je brigu sovjetska vlast posvetila sabiranju arhivske građe o naučnom i umjetničkom stvaralaštvu naučenjaka, pisaca, kompozitora i glumaca, te čuvanja te građe. Izlaže brojne zakonske i druge mjere u tom pravcu, počam npr. od »Pravil priema na hranenie arhivnyh materialov ot častnyh lic« iz 1919. god. pa do »Položenie o Gosudarstvenom arhivnom fonde SSSR« iz 1941. god.; spominje osnivanje i rad Centralnog držav. arhiva SSSR za književnost, koji je kasnije prozvan Central'nyj gosudarstvennyj arhiv literatury i iskusstva SSSR s 2 odjela: za fondove književnosti i za fondove umjetnosti. Prvi odjel ima sada preko 300 raznih fondova, a drugi oko 100 fondova. Autor posebno ističe primjere pojedinaca ili kolekcionera koji su svoje lične arhive ili zbirke predali spomenutom Centralnom arhivu; kako su npr. posljednjih godina tu pohranjeni i arhivi pisaca Gladkova, Isakovskog i Serafimoviča, zatim kompozitora Kalajevskog i Prokofjeva i dr.

Sovjetsko zakonodavstvo, naglašava autor, ne ograničava pravo vlasnike ličnih arhiva da prema svom nahodjenju pohrane te svoje arhive i u drugim državnim ustanovama izvan spomenutog Centralnog arhiva; to ne protivrivi načelu principu državne centralizacije arhiva; a Glavna arhivska uprava vrši opću kontrolu i ima »metodsko rukovodstvo« nad cjelokupnom arhivskom građom, bez obzira u kojoj se državnoj ustanovi nalazi ta građa pohranjena.

Navodeći primjere kako su neki važni fondovi pohranjeni izvan spomenutog Centralnog arhiva za književnost i umjetnost autor nabroja kako postoji npr. poseban: arhiv Puškina, pod upravom Instituta za rusku književnost Akad. nauka; muzej L. Tolstoja, pod upravom Instituta za svjetsku književnost »Maksim Gorki«, u kojem se nalazi i ostavština M. Gorkog; Državni muzej Majakovskog, i dr. Slično je i sa arhivima kompozitora Glinke, Rahmanjinova, Musorgskog, Čajkovskog i Skrjabina.

Autor naglašava da je osobito veliki broj ličnih arhivskih fondova došao u državne ustanove u prvim godinama sovjetske vlasti. kada su mnogi vlasnici obiteljskih i drugih privatnih arhiva rado predavali te fondove na pohranu državnim ustanovama, i kada su stručnjaci tih ustanova (arhiva, biblioteka, muzeja, i sl.) razvijali veću inicijativu i energiju u sabiranju tih ličnih fondova.

U zaključku autor postavlja važno pitanje: kako je osigurano čuvanje vrijedne građe državnika i uopće javnih radnika, učenjaka, književnika i umjetnika, kad u sovjetskom zakonodavstvu nije predviđena obvezatna predaja te građe u državni arhiv? Odgovara na to pitanje (str. 154) ovako:

»Sovjetsko zakonodavstvo o arhivima predviđa da se u sastav *državnog arhivskog fonda* uključe samo oni dokumentarni materijali, koji nastaju u to-

ku djelatnosti državnih i društvenih radnika SSSR-a, učenjaka, tehničara, pisaca i umjetnika, istaknutih predstavnika socijalističkog rada, a koji materijali potpadaju »prema zakonski utvrđenom redu pod državnu kompetenciju.«

Glavna arhivska uprava koja rukovodi arhivskom službom na čitavoj teritoriji SSSR-a raspolaze vrlo širokim ovlaštenjima, koja joj dozvoljavaju da preduzima odlučne mjere za zaštitu svih arhiva. Sovjetsko zakonodavstvo dalo joj je isključivo pravo u rješavanju pitanja o političkoj, praktičnoj i naučnoj vrijednosti materijala državnog arhivskog fonda. Bez pismene dozvole Glavne arhivske uprave i njezinih organa na terenu zabranjeno je »uništavanje bilo kakvih materijala (općih, tajnih, tehničkih i sl.) državnog arhivskog fonda, kako u arhivu, tako i u procesu tekućeg rada ustanova, organizacija i poduzeća.«

Prema zaključku Glavne arhivske uprave u sastav državnog arhivskog fonda uključuje se arhivska građa koja predstavlja ostavštinu bez nasljednika ili imovinu bez vlasnika, kao i konfiscirani dokumentarni materijali, koji su od naučnog ili praktičnog značenja.

Savršeno je jasno, da u slučajevima ako vlasnici arhiva narušavaju sovjetsko zakonodavstvo o zaštiti arhiva i ako postoji opasnost propadanja arhiva, koji je priznat vrijednim s naučnog ili praktičnog stanovišta, da u tim slučajevima radi sigurnosti očuvanja takvog arhiva, arhivski organi SSSR-a mogu poduzeti sve potrebne mjere.«

Na temelju svega toga autor (str. 154) smatra da:

»Postojeće sovjetsko zakonodavstvo i konkretne mjere arhivskih organa i ostalih ustanova prema »privatnim arhivima« — arhivima bivših privatnovlastničkih poduzeća predrevolucionarne

Rusije i arhivskih fondova ličnoga porijekla — stvaraju izvanredno povoljne uvjete za osiguranje potpunog očuvanja ovih fondova, za njihovu ispravnu organizaciju i svistrano iskorištavanje usporedo s fondovima državnih ustanova i društvenih organizacija koji se čuvaju u državnim arhivima SSSR-a.«

Od petnaestak priloga u rubrici »Soobščeniija« spomenut ćemo: prikaze Trećeg međunarodnog kongresa arhivista (Firenze, 25—29. IX. 1956.) (1, 219—227) i Međunarodne konferencije Table ronde des archives (Zagreb, 23—25. V. 1957.) (6, 167—173) od G. A. Belova; vrlo zanimljivo saopćenje M. A. Pljuhine — L. E. Šepelova, »Ob ekonomičeskom položenu Rossii nakanune Velikoj Oktjabr'skoj socijalističeskoj revoluciji.« (2, 167—177), te rad koji su dali V. E. Poletaev — Ju. Y. Tomaševič — V. A. Černyh, »Nekotorye voprosy otbora i arheografičeskoj obrabotki teksta dokumentov po istorii Velikoj Oktjabr'skoj socijalističeskoj revoluciji« (3, 219—227).

I u rubrici »Zametki arhivista« ima između preko dvadeset bilježaka vrlo zanimljivih priloga kao: V. I. Buganov, »Opisanie Moskovskogo vosstaniija 1648. g. v. Arhivskom sbornike« (4, 227—230); A. N. Saharov, »Iz istorii krest'janskoj vojny pod rukovodstvom Stepana Razina« (4, 221—223); V. I. Selickij, »O pismah trudjaščihsja v CK RSDRP (b), aprel'-oktjabr' 1917. g. (5, 264—266); M. G. »Krest'jane stran Severnoj Evropoy o

Velikom Oktjabre« (5, 272—273); I. I. Dovgopolyj, »Dokument o položenu rossijskih graždan v SSA posle pobedy Oktjabr'skoj revoluciji« (5, 269—272), i dr.

Od 12 priloga iz rubrike »Kritika i bibliografija« spomenut ćemo osvrt na zanimljivi priručnik Velikaja Oktjabr'skaja socijalističeska revolucija. Bibliografičeski ukazatel' dokumental'nyh publikacij. Sostaviteli: V. V. Filagina, A. M. Štutina, V. P. Meščanov, pod redakcijej E. N. Gorodeckogo. Gosudarstvennaja publičnaja istoričeskaja biblioteka (Moskva 1957), koji je dao N. A. (5, 278—279), i kritički prikaz, N. V. Ustjugova, velikog udžbenika (preko 600 stranica) ruske paleografije L. V. Čerepina Russkaja paleografija (Moskva 1956. Gospolitizdat. Moskovskij gosudarstvennyj istorisko-arhivnyj institut). (3, 240—243).

Napokon, i u zadnjoj rubrici »Hronika« ima, i u ovom godištu, veliki broj vrijednih bilježaka koje se odnose na probleme: arhivske građe i njenog publiciranja, arhivskih zgrada, razne aktivnosti arhivskih ustanova, zatim na »naučni život arhiva«, razne vijesti, i sl.

U svemu, »Istoričeski arhiv« je vrijedna stručna publikacija, koju bi trebali pratiti naši arhivisti, a posebno oni koji rade na novijoj arhivskoj građi, jer na obradi problematike takve građe jest težište ovoga časopisa.

Bernard Stulli